

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ПОЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Ірина Нестайко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: nestajko irena@ukr.net

Надія Сеньовська

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: ipp56@tnpu.edu.ua

Сьогодні у польському суспільстві школа разом із учителями вживають заходів, приймають рішень спрямованих на індивідуальну підтримку розвитку кожного учня відповідно до його потреб і можливостей. Для учнів із особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, навчання також адаптується до їхніх психофізичних можливостей і темпу навчання. У польському середовищі можемо побачити багато роздаткових матеріалів, методичних рекомендацій, щодо організації процесу навчання дітей зі спеціальними освітніми потребами, а також ефективної реалізації освітньої програми загального навчання учнями зі спеціальними освітніми потребами. Такого роду допомога повинна сприяти дискусії, яка мала б на меті впровадження змін, що стосуються способів роботи з учнями зі спеціальними освітніми потребами в польській системі освіти. Тут ідеться про системні проекти, фінансованих Європейським Суспільним фондом: зміцнення системи підтримки розвитку шкіл з особливим врахуванням потреби вдосконалення учителів і методичної допомоги, опрацювання моделі професійної допомоги, піднесення ефективності роботи з учнем здібним та ін.

Згідно з рекомендаціями спеціалістів, усі форми індивідуалізації щодо дітей з особливими потребами, у тому числі дітей зі специфічними труднощами

у навчанні, мають базуватися на розпізнаванні та використанні потенціалу дитини для подолання порушень. Якщо вчитель дозволяє дитині досягти успіху у міру своїх можливостей, то дитина має шанс на загальний і навчальний розвиток. Тому вчитель повинен дуже ретельно підбирати завдання, щоб, з одного боку, не перевищували можливостей дитини (перешкождали досягти успіху), а, з іншого боку, щоб вони не були нижче його можливостей (не знизили б його мотивацію долати виклики) [1, с. 11].

Щоб розпізнати сильні і слабкі сторони дитини, необхідно зібрати достовірні знання про неї, використовуючи різні джерела:

– інформація та рекомендації, що містяться у висновку-заключенні – правильне розуміння рекомендацій є основою для належної організації навчального процесу;

– інформація, надана батьками – вони володіють найбільш повною інформацією про розвиток дитини (з внутрішньоутробного періоду, через народження, процес можливого лікування чи реабілітації, знає хід свого розвитку та функціонування, можливості, що йому подобається і що не подобається, способи реагування в різних ситуаціях тощо), використовуваного спеціального обладнання та обладнання, необхідного в повсякденному житті.

– інформація від спеціалістів – можуть бути цінними відгуки від психолога, педагога, у тому числі дефектолога, логопеда, лікаря (педіатра або іншого спеціаліста), фізіотерапевта тощо;

– публікації та навчання.

Ретельне знайомство з дитиною дозволить визначити її справжні потреби і можливості, а потім сформулювати вимоги, узгоджені з ними, водночас узгоджені з поточною основною навчальною програмою. Учитель повинен вміти розпізнавати особливі освітні потреби учня і на основі цього визначати, що можна, а що не можна від нього вимагати.

Керівним принципом має бути створення такої дидактичної ситуації, щоб запобігти виключенню дитини з особливими потребами з навчальної діяльності класу. Дитина з особливими потребами має право знайти своє місце у колективі,

в якому вона перебуває, а вчитель у школі є тією особою, яка має створити належні умови для її розвитку.

Важливу роль у процесі виховання учнів з особливими освітніми потребами відіграє відповідна підготовка зовнішніх умов. Для багатьох із цих дітей важливо створити правильні акустичні умови та розміщення учня в класі. Для учнів з порушеннями слуху і зору, можливо, доведеться посадити дитину за першу парту. Дитина з СДУГ не повинна сидіти біля вікна, щоб те, що відбувається позаду, не відволікало її увагу. Діти з синдромом Аспергера або аутизмом – не повинні піддаватися занадто великій кількості звукових подразників тощо. Слід також звернути увагу на те, як організовано простір у класі та поза ним. Дитині, яка пересувається на візку, потрібен простір, парти повинні бути розташовані таким чином, щоб вона могла вільно пересуватися. Якщо є дитина, хвора на цукровий діабет, слід передбачити окреме приміщення для вимірювання рівня цукру та прийом інсуліну, а дитині, хворій на епілепсію, – можливість відпочинку після нападу захворювання або з метою його профілактики [1].

Ще одним важливим аспектом є створення належних умов навчання. Учитель повинен адаптувати методи і форми роботи з дитиною до її можливостей, зумовлених дисфункціями чи соціальною ситуацією. Можна виділити такі наступні чинники:

– адаптація способу спілкування з учнем (наприклад, розмова з відповідно гучністю голосу, формулюючи твердження та запитання простої структури, повторення запитань чи вказівок, надання додаткових пояснень, керівництво навідними запитаннями, безпосереднє звертання до учня);

– дотримання належної дистанції (наприклад, якщо мова йде про незрячу дитину, слід підійти до неї, торкнутися її рукою, щоб вона знала, що її слухають або що їй ставлять запитання, натомість для деяких із синдромом Аспергера або аутизмом дотик буде занадто сильним стимулюючим ефектом);

– продовження робочого часу (наприклад, у разі відповідей на запитання під час занять, аудиторної роботи, ручних занять);

- зміна форм діяльності (чергування методів подачі матеріалу та активізації);
- поділ навчального матеріалу на більш дрібні частини, скорочення кількості завдань для виконання, збільшення кількості вправ і повторень матеріалу;
- часті посилання на конкретне;
- використання візуального методу – уможливлення мультисенсорного пізнання;
- регулювання кількості стимулів, пов’язаних із процесом навчання (наприклад, учневі з СДУГ не бажано мати навколо себе занадто багато предметів, навіть якщо це навчальні посібники);
- використання додаткових дидактичних і технічних засобів (у деяких випадках вчителю доведеться адаптувати їх до можливостей учня, напр. письмовий текст, якщо в групі є дитина, яка не чує, або повторити текст, якщо цей учень може читати по губах
- надання учням з особливими освітніми потребами можливості вивчати іноземні мови відповідно до їхніх потреб і можливостей;
- використання різних карток із завданнями для самостійного розв’язування (роздані дітям завдання мають бути різного ступеня складності);
- повторення правил класу з чітким визначенням кордонів та їх дотримання [1].

Учням з особливими освітніми потребами може знадобитися додатковий супровід, підтримка, що полягає в участі профільних занять (корекційно-компенсаторних, логопедичних, соціотерапевтичних, переатестаційних та інших). Завдання вчителя – розпізнати сферу цих потреб і забезпечити їх належний захист. Помилкою є перекладання відповідальності за наслідки у навчанні учня лише на заняття корекційні.

Дуже важливо формувати мотивацію, розвивати позитивне ставлення до проблеми, з якими стикаються діти з особливими потребами. Учитель може досягти цього шляхом активізації (створення умов для самостійної

винахідливості дитини, роботи з активізуючими методами), оцінки зусиль (помічаючи кожен спробу вирішити завдання, навіть якщо шлях до цього був не найлегшим або невдалим, напр. «Рада, що спробував собі зарадити», заохочення до наступних спроб (наприклад, «Спробуй ще раз. Іноді доводиться пробувати багато разів, перш ніж щось вийде. Я в тебе вірю), похвала (позитивна оцінка того, що учень знає і чого вдалося йому досягти, а не наголошення на помилках) [1].

Одним із способів індивідуалізації роботи може бути об'єднання дітей в групи. Залежно від потреб, учитель може об'єднати дітей в однорідні групи (зі схожими здібностями, схожими інтересами) – тоді має можливість урізноманітнити завдання для окремих груп за ступенем труднощів, здібностей та інтересів дітей. Може також з'єднати дітей у змішаних групах – тоді діти можуть виконувати різні завдання в рамках однієї команди, яка працює разом, допомагаючи один одному, навчаючись один в одного, досягаючи спільного успіху. Учитель повинен визначити, у якій групі учень працює. Групова робота – це спосіб підтримки учня як учителем, так і однокласниками. При цьому стимулюються всі учні класу та їх емоційний-соціальний розвиток [2].

Як показує досвід, створення належних умов навчання дозволяє учням виконувати вимоги, визначені основним навчальним планом. Для успіху навчального процесу важливо підготувати суспільне середовище для прийняття дитини з особливими освітніми потребами та співпраці з нею. Вчителі та спеціалісти повинні забезпечити оптимальні умови для розвитку та навчання для всіх дітей. Учні повинні розуміти ситуацію своїх друзів. Тому вони повинні отримувати базові знання, особливо про їх труднощі – пояснення про різного роду поведінку, труднощі в пізнанні та розумінні світу. Їм також слід надати вказівки щодо того, як вони повинні робити в конкретних ситуаціях (наприклад, під час непередбаченої поведінки однокласників) [3].

Розбудовуючи інклюзивну освіту, необхідно свідомо переходити від принципу, що «для кожного одне й те саме», до принципу «Для кожного те, що

йому доречно і потрібне». Таке правило зробить можливим ефективність спільного навчання здібних учнів та учнів з особливими освітніми потребами. Це вимагає прямого контакту та взаємодії між учнями з різними потребами та можливостями розвитку під час створення та реалізації шкільних завдань. Взаємовідносини мають відбуватися в атмосфері прийняття, розуміння, радості та почуття саморозвитку, яке відчуває кожен зі всіх учасників навчального процесу. Інклюзивна освіта має забезпечувати відчуття приналежності для учнів без інвалідності та учнів з особливими потребами до спільноти школи [4].

Список використаних джерел:

1. Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna. Jak organizować edukację uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi? Przewodnik. Warszawa, 2010. 100 s.
2. Niezgoda E., Płatkowska E., Mieszkowski D. Wspierać i być wspieranym, Wspomaganie szkół placówek przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne w wychowaniu i profilaktyce / red. D. Mieszkowski. Warszawa : CMPPP, 2007.
3. Ponadgimnazjalna specjalna szkoła przysposobienia do pracy, poradnik dla nauczycieli i specjalistów (organizacja, metody pracy, scenariusze) / red. T. Serafin. Warszawa : MENiS, 2005.
4. Sakowska, J. Szkoła dla rodziców i wychowawców. cz. 1, Puchała, E. Sakowska, J. Szkoła dla rodziców i wychowawców. cz. 2. Warszawa : CMPPP, 2008.